

РЕЦЕНЗИЈА
НА РАКОПИСОТ „УРГЕНТНА МЕДИЦИНА” ОД
ДОЦ. Д-Р БИЛЈАНА ЕФТИМОВА, ДОЦ. Д-Р ТАТЈАНА ТРОЈИЌ И
ДОЦ. Д-Р МАЈА МОЈСОВА-МИЈОВСКА,
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕДИЦИНСКИ НАУКИ,
УНИВЕРЗИТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ” – ШТИП

Врз основа на одредбите од Статутот и Правилникот за единствените основи за остварување на издавачката дејност на Универзитет „Гоце Делчев” – Штип, како и Одлуката бр. 2002-296/3 од 289. редовна седница на Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки, одржана на 4.11.2022 година, избрана е Рецензентска комисија во состав:

- **д-р Јордан Нојков**, редовен професор во пензија на Факултет за медицински науки;
- **д-р Александар Митевски**, насловен вонреден професор на Факултет за медицински науки

за изготвување на извештај, рецензија на приложениот ракопис за скрипта „Ургентна медицина” од доц. д-р Билјана Ефтимова, доц. д-р Татјана Тројиќ и доц. д-р Маја Мојсова-Мијовска, наменет за студентите од интегрираниот прв циклус студии - Општа медицина и прв циклус стручни студии – Медицински сестри-техничари, на Факултет за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип.

По прегледот на ракописот, Комисијата до Наставно-научниот совет на Факултетот за медицински науки го поднесува следниот

ИЗВЕШТАЈ

Општи податоци за ракописот: Наслов на учебното помагало: „Ургентна медицина”. Наслов на предметот: Ургентна медицина, со неделен фонд на часови 1+1+1, десетти семестар, студиска програма Општа медицина и Ургентна медицина со неџа, со неделен фонд на часови 2+2+1, шести семестар, студиска програма Медицински сестри/техничари, Факултет за медицински науки, Универзитет „Гоце Делчев” – Штип.

Име и презиме на авторите на трудот: доц. д-р Билјана Ефтимова, доц. д-р Татјана Тројиќ, доц. д-р Маја Мојсова-Мијовска.

Приложениот ракопис за рецензија е во согласност со наставната програма и ја опфаќа наставната содржина предвидена во студиската програма за која е наменет.

Податоци за обемот на ракописот: За ракописот е користена литература од релевантни извори од понов датум. Според обемот на содржината, соодветно на фондот на часови, ги задоволува критериумите според одредбите од Правилникот за единствените основи за остварување на издавачка дејност на Универзитет „Гоце Делчев” и овозможува комплетно покривање на предвидената предметна програма.

Податоци за постоење на сличен или ист наслов: На Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев” – Штип, на е-библиотека нема објавено ваков или сличен наслов што се однесува на настава од областа ургентна медицина, иако во државата и регионот постојат учебници и скрипти кои ја третираат оваа научна област и се адаптирани кон предметните програми предвидени на конкретната студиска програма. Сепак, оваа скрипта на оригинален начин и согласно со предметната програма по предметот Ургентна медицина акредитирана на Факултетот за медицински науки ја дополнува теоретската наобразба на студентите и како таква претставува есенцијално учебно помагало за студентите кои во своите студиски програми го изучуваат овој предмет.

Краток опис на содржината: Скриптата на 119 страници обработува содржини кои се поделени во два дела, општ дел кој се состои од три целини и специјален дел кој се состои од тринаесет целини. И општиот и специјалниот дел содржат и соодветни слики и табели за појаснување на содржината и полесно објаснување на одредени постапки, процеси и поими.

Општ дел

Историјат и Вовед – Во овие две поглавја ги објаснува накратко почетоците на ургентната медицина како поим, дефинира што изучува, кои делови ги содржи во себе и подетално за секој од нив кои се задачите и целите.

Протокол на ургентна тријажа (ESI index) - Ова поглавје го објаснува поимот тријажа и што претставува ESI индексот. Целта на тријажа на пациентите во ургентните центри е да се изврши соодветна селекција и да се даде приоритет на оние пациенти кои не се во состојба да чекаат. Притоа се прави кратка фокусирана проценка и се одредува соодветно ниво, кое отприлика одговара на времето за кое пациентот безбедно може да почeka за преглед или биде ургентно третиран што зависи од тежината на повредата и неговата состојба. Го објаснува главниот принцип на ургентниот тријажен систем како инструмент преку кој ќе се олесни приоритетот на пациентите базиран на ургентноста на третманот потребен за нивната состојба. Индекс на ургентност (ИУ) претставува нов концептуален модел на ургентна тријажа, при која освен прашањето „кој од пациентите треба да биде прегледан прв“, истовремено се земаат предвид потребните ресурси за да се дојде до крајниот исход (прием на пациентот, испуштање или трансфер).

Специјален дел

Шок - Ова поглавје го опишува поимот шок, што претставува, механизмот на настанување на шокот и промените кои се случуваат на организмот, на ниво на клетката и размената на кислород и материи. Потоа ја дава поделбата на фазите на шок и промените во секоја од нив во органите. Потоа се објаснува секој од видовите шок, како настанува, етиологијата и патогенезата на шокот, како и кои се симптомите и лекувањето. Ги објаснува механизмите на настанување на секој одделно-хиповолемичен, хеморагичен, анафилактичен, септичен, спинален, кардиоген. За секој од нив се објаснува причината за настанување, клиничката слика, симптоми и лекувањето.

Итни состојби во кардиологијата – Оваа тема од скриптата по Ургентна медицина содржи опис на заболувањата на кардиоваскуларниот систем кои се животозагрозувачки, симптомите и знаците по кои најдобро и најточно може да се препознаат, како да се дијагностицираат и кое е лекувањето. Ги објаснува акутната срцева слабост, која е етиологијата, конгестивната срцева слабост, дијагностичките процедури и лекувањето на истите. Потоа е опишан акутниот коронарен синдром, причините и промените на крвните садови кои доведуваат до оваа состојба и клиничките синдроми-стабилна ангина пекторис (STEMI) и нестабилна ангина пекторис (NSTEMI). На крај е опишан акутниот миокарден инфаркт, етиологија, промени на ЕКГ, биохемиски показатели, симптоматологија и лекување.

Итни состојби во пулмологијата – Во ова поглавје се разгледуваат ургентните состојби во пулмологијата - акутна респираторна инсуфициенција, бронхијална астма, Акутен респираторен дистрес синдром (АРДС), пулмонална емболија, акутизација на хроничната опструктивна белодробна болест, масивна хемоптоа, тензионен пневмоторакс. За секое од овие заболувања опишани се етиологијата, симптомите, како да се препознае соодветната состојба и постапките што треба да се применат за адекватно и навремено препознавање и лекување. Целта е студентите да се запознаат со симптомите и навреме да ги третираат.

Итни состојби во акушерството и гинекологијата - Во ова поглавје се објаснуваат животозагрозувачките состојби во акушерството, симптомите по кои се препознаваат, промените на органите, дијагнозата и раното препознавање за да се овозможи навремена и брза дијагноза и третман. Опишани се ектопична бременост, крвавење во прв, втор и трет триместар од бременоста, атонија на матката, плацентарна абрупција, руптура на утерусот и постпарталните крвавења. Потоа е опишана хипертензија во бременоста која води до компликации како прееклампсија и еклампсија кои се животозагрозувачки состојби како за мајката така и за плодот. Споменати се и емболија со плодова вода како и тромбемолничните компликации. Во гинекологијата како ургентни состојби се опишани вагиналните крвавења, хеморагичен шок, ендотоксичниот шок и акутен абдомен поради торзија на циста или токсичен шок синдром.

Повреди на организмот предизвикани од физички фактори во окружувањето - Во ова поглавје се опишани најчестите надворешни фактори кои со своето дејство на организмот предизвикуваат оштетувања кои можат да бидат од лесни минливи до трајни последици кои завршуваат многу често и летално ако не се превенираат или препознаат. Опишани се хипертермијата, топлотен удар, топлотна исцрпеност, топлотни грчеви со нивната клиничката слика, начинот на настанување и третманот. Потоа се опишани изгорениците, со компликациите кои често се фатални ако не се третираат правилно, посебно ако се зафатени големи површини од телото. Потоа е опфатен струјниот удар, удар од гром со симптоматологија, третман и превенција. Овде се објаснети и давењето во слатка и солена вода, т.н. суво давење, како и последиците од неправилно нуркање, односно болест на декомпресија и баротраумите кои настануваат последователно. На крај се опишани најчестите фатални каснувања и убоди од отровни животни - од змии и пајаци.

Акутни состојби во психијатријата - Во ова поглавје се опишани психичките растројства кои бараат итен третман како акутните депресии со суицидални појави, делириум, кататонија со ступор и хистеријата - конверзивна невроза кои поради спецификите и симптомите на пациентите претставуваат често опасност како за себе, така и за околината. На студентите им е опишано како навремено да ги препознаат и кој е соодветниот третман.

Состојби на загуба на свест - бесвесни состојби - Овде се опишани нарушувањата на свеста кои настануваат акутно-синкопа, метаболна кома, хепатална кома, уремична и церебрална кома, како и причините за овие состојби, симптоми и терапија на основните нарушувања кои доведуваат до загуба на свеста и кома.

Ургентни метаболни состојби - Во ова поглавје се опишани акутни состојби кои настануваат поради екстремно нарушување на лачењето на одредени хормони. Спомнати се хипогликемијата и хипогликемична кома поради екстремно ниско ниво на гликемијата во крвта, потоа хипергликемијата и кетоацидозата каде што имаме високи вредности на гликемијата, симптомите на овие состојби и ургентното лекување. Опишана е и тиреотоксикозата со тиреотоксичната бура како животозагрозувачка состојба поради екстремно високи вредности на тироидните хормони. Потоа феохромоцитомот кој се манифестира со адреналинска бура-лачење на високи дози на адреналин и последователно малигна хипертензија со сите последици по организмот.

Ургентни состојби во нефрологијата - Овде се опишани ургентните состојби на уринарниот тракт-како што е акутната бубрежна инсуфициенција, уремичен синдром, хипертензивна криза со симптоми и нарушувања кои на крај доведуваат до оштетување на одредено ниво на уринарниот тракт и потреба од привремена перитонеална дијализа или трајна дијализа. Овде спаѓаат и состојбите на акутно влошување на хроничната бубрежна инсуфициенција.

Гастроинтестинални крвавења - Во ова поглавје се опишани акутните крвавења на дигестивниот тракт - желудник дуоденум, тенко и дебело црево кои често завршуваат со хеморагичен шок. Објаснети се симптомите, како се поставува дијагнозата и кое е најсоодветното лекување.

Ургентни состојби во неврологијата - Овде се опишани состојбите поврзани со невролошки нарушувања како статус епилептикус кај епилепсиите, промени на менталниот статус како последица на невролошки заболувања, акутен трансверзален миелит-акутно воспаление на сегмент од 'рбетниот мозок со последично губење и невролошки испади под нивото на оштетувањето. Потоа се опишани цереброваскуларните инсулти, исхемичен и хеморагичен, како многу чести заболувања во сите старосни групи со трајни последици. Интрацеребралните крвавења кои исто така се акутни животозагрозувачки состојби, Жилиен-Баре синдромот, акутен полинеурит од непознато потекло со тешки невролошки испади. Миастенична криза исто така е опишана во ова поглавје, препознавање и третман на симптомите. Опишани се и конвулзиите.

Ургентни состојби во детската возраст - Ова поглавје ги опфаќа ургентните состојби во детската возраст, нивно препознавање, симптоми кои се јавуваат, причините, како и третманот на истите. Вклучени се конвулзиите како многу чести во детската возраст, посебно фебрилните конвулзии. Потоа акутната дехидратација која брзо води

до електролитен дисбаланс, степените на дехидратација со симптоми и надомест на течностите по строго одредени формули. Потоа неонаталната асфиксија, екстремно акутна животозагрозувачка состојба каде што е опишана постапката на реанимација со цел спасување на новороденото.

Интотоксикации - Во последното поглавје се опишани интотоксикациите, што претставуваат, кои се најчести симптоми по кои може да се утврди токсинот, како и лекувањето. Прво е даден опис на општите принципи на лекување на интотоксикациите, негата, елиминирање на токсините во прехоспитални услови. Потоа се опишани најчестите дроги и предозирањето од нив, како и труењето со алкохоли, хемиски средства, печурки. Дадени се главните причини за смрт при овие интотоксикации и менаџирање со интотоксициран пациент, што да се направи и што да се даде за елиминирање или поништување на дејството на токсинот. Во специјалниот дел се опишани најчестите труења - труење со лекови, бензодиазепини, антипсихотици, опијати, лекови кои делуваат на кардиоваскуларниот систем и соодветните терапевски мерки. Потоа труење со опојни дроги, јаглен моноксид, органофосфорни соединенија и печурки. Дадени се главните симптоми, начинот на делување и оштетување на органите и третманот во болнички и вонболнички услови - на местото на настанување на интотоксикацијата.

ЗАКЛУЧОК

Ракописот „Ургентна медицина – скрипта“ се однесува на теоретска едукација на студентите од областа на ургентната медицина и е комплементарен на предметната програма предвидена на студиските програми Општа медицина и Медицински сестри/техничари. Се очекува дека скриптата ќе им помогне на студентите во запознавањето, совладувањето и систематизирањето на знаењата од оваа медицинска област.

Предложениот ракопис за скрипта по Ургентна медицина за студентите на Општа медицина и Медицински сестри/техничари е материјал кој може да им обезбеди соодветен квантум на теоретски знаења на студентите. Содржи значителен обем на теоретски образложенија на најчестите ургентни состојби поделени по системи, симптоматологија, дијагностички испитувања и терапевски мерки. Со тоа се обезбедува исполнување на целите и задачите на предметната програма, притоа овозможувајќи им на студентите совладување на еден важен сегмент од нивниот иден професионален развој. Ракописот цитира како основна, така и современа литература, соодветни за користење од страна на студентите.

Поради ова, со големо задоволство препорачуваме ракописот за скрипта „Ургентна медицина“ од авторките доц. д-р Билјана Ефтимова, доц. д-р Татјана Тројиќ и доц. д-р Маја Мојсова-Мијовска биде објавен како скрипта во електронска форма за студентите на Факултетот за медицински науки при Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип.

Рецензенти

Д-р Јордан Нојков, редовен професор, с.р.

Д-р Александар Митевски, насл. вонреден професор, с.р.